

Overzicht van wijzigingen

Ik hoop dat uit het voorafgaande gedeelte ('Verantwoording') blijkt dat ik mijn opdracht zo zorgvuldig mogelijk heb uitgevoerd – desniettemin heb ik van meet af aan geweten dat mijn werk onvolkomenheden zou bevatten: ten eerste was het mensenwerk en dus feilbaar, ten tweede is er altijd heel veel meer gebeurd dan uit de bewaardgebleven documentatie blijkt, en ten derde heb ik van die documentatie slechts een deel kunnen bestuderen. Er is door medewerkers van Oorlogsdocumentatie en door mijzelf met in totaal enkele duizenden tijdgenoten gesproken maar er zijn er uiteraard heel veel meer met wie *niet* gesproken is. Uit de bewaardgebleven archieven heb ik, zoals uiteengezet, een keuze moeten doen. De beschikbare literatuur, betrekking hebbend op een bepaald deel, heb ik kunnen bestuderen voordat ik dat deel ging schrijven, maar was het af, dan had ik, aan volgende delen bezig, over het algemeen geen tijd om mij te verdiepen in de literatuur die nadien uitkwam. Ik wees daar al op maar het heeft zin, een enkel cijfer te geven. Welnu, van 1970 af zijn in ons land per jaar gemiddeld ca. 200 oorspronkelijke studies verschenen, vele kort, andere uitgebreid, die op de door mij beschreven materie betrekking hebben – een klein deel (en dan vooral die werken welke over Nederlands-Indië en over de naoorlogse periode handelen) heb ik gelezen, een groot deel niet. Ik twijfel er niet aan of er bevinden zich in de duizenden na 1970 verschenen maar door mij niet gelezen studies gegevens die mij, las ik die studies alsnog, aanleiding zouden geven mijn teksten op bepaalde punten te herzien – dat laat ik nu na. Ging ik wèl tot die herziening over, dan zou dat enkele jaren werk betekenen – werk bovendien dat onvermijdelijk een onvolledig karakter zou dragen, want er zouden na die enkele jaren weer nieuwe studies gepubliceerd worden. Geschiedschrijving is nooit 'af'.

Hoe zijn dan de wijzigingen die nu volgen, tot stand gekomen?

Zij zijn voor een klein deel gevolg geweest van het feit dat ik zelf bepaalde onjuistheden constateerde, voor een veel groter deel van de